

YLVA JOHANSSON
Riksdagsledamot (s)
THOMAS NIHLÉN
Riksdagsledamot (mp)
ELINA LINNA
Riksdagsledamot (v)

Konstitutionsutskottet

Ink 2009-11-03

Dnr 050-578-2009/10

Stockholm 2009-11-03

Begäran om granskning av regeringens styrning av Apoteket AB

Regeringens planer på att privatisera delar av Apoteket AB tar sig alltmer bisarra uttryck. Den 21 september 2009 sparkades hela styrelsen i Apoteket AB sedan de vägrat att acceptera de nya ägardirektiv som tagits fram. Det är principiellt inget konstigt i att en ägare gör sig av med en styrelse som inte är beredd att verkställa ägarens beslut men i detta fall ligger det mer bakom.

Riksdagen har gett regeringen och i förlängningen Apoteket AB ett uppdrag att garantera en säker och trygg läkemedelsförsörjning för medborgarna. Enligt den sparkade styrelsen äventyras detta uppdrag av de nya ägardirektiven. De nya direktiven har inget med den skötsel av Apoteket AB som styrelsen enligt aktiebolagslagen är skyldig att utföra, utan är ett rent politiskt beställningsarbete från regeringskansliet. Detta eftersom den borgerliga regeringen inte på något sätt vill riskera ett misslyckande av utförsäljningen av Apoteket.

Det verkar finnas en total brist på dokumentation i regeringskansliet hur Apoteket AB ska styras. Genom olika manövrar har ansvarig minister Göran Hägglund skapat ett hemlighetsmakeri utan like kring privatiseringen. För att undvika att styrningen av Apoteket skulle bli transparent och spårbar skapades ett mellanled, Apoteket Omstrukturerings AB, som i sin tur äger Apoteket AB. Omstruktureringsbolaget sköter all styrning av Apoteket från sin styrelserum och belägger varje försök att få insyn i deras verksamhet med hemligstämpel med hänvisning till företagshemligheter. På så sätt utestängs alla de riksdagsledamöter som ska kunna granska hur regeringen sköter de statliga bolagen effektivt från insyn. Att socialministern väl känner till de beslut som fattas i omstruktureringsbolaget rådet det inget tvivel om, då han snabbt kommenterar de hemliga ägardirektiven via pressmeddelanden från regeringskansliet. Men han förvägrar nästan alla andra insyn i hanteringen.

Enligt socialministern förhåller det sig nämligen så att de som vill lägga anbud på delar av Apoteket AB får tillgång till de hemliga ägardirektiven. Här har vi en uppseendeväckande brist på respekt för riksdagens kontrollfunktioner av regeringen. Privata intressenter ges den möjlighet som riksdagsledamöter förvägras. Detta kan inte vara syftet med riksdagens kontrollmakt och konstitutionsutskottet bör granska om detta tillvägagångssätt stämmer med grundlagens bestämmelser om kontrollmakten.

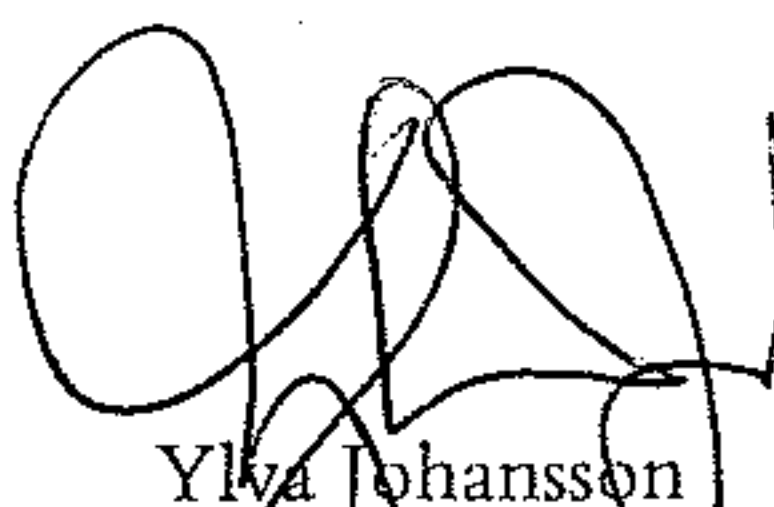
Ägardirektiven är hemliga för allmänheten och även för oss riksdagsledamöter som ska granska regeringen. Men enligt den avgående styrelsen innehåller de bland annat instruktioner om att bolaget får nya och omfattande åligganden som innebär påtagliga begränsningar för den operativa driften och den strategiska inriktningen för bolaget under en lång tid efter det att privatiseringen av Apoteket genomförs. Om detta stämmer innebär det att Apoteket inte får konkurrera på lika villkor med de privata aktörerna och i förlängningen hotas då också värdet på bolaget.

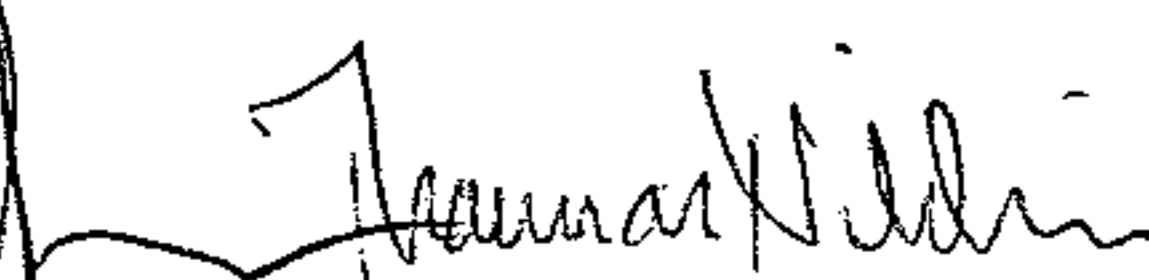
Nu kan regeringen inte hantera ett aktiebolag hursomhelst. De statliga bolagen lyder, liksom andra aktiebolag, under aktiebolagslagen. Regeringens förvaltning av bolagen måste därför stå i överensstämmelse med de bestämmelser som där finns. I aktiebolagslagen sägs bland annat att "Bolagsstämman får inte fatta ett beslut som är ägnat att ge en otillbörlig fördel åt en aktieägare eller någon annan till nackdel för bolaget eller någon annan aktieägare."¹

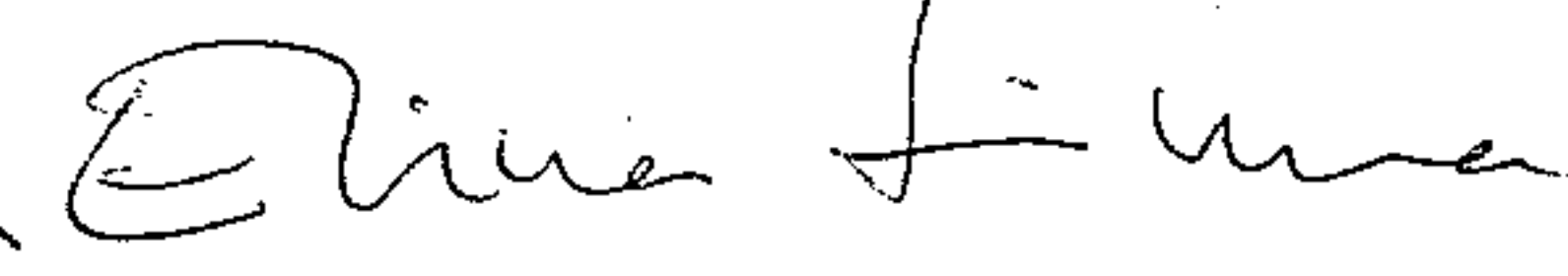
I 17 kap. finns bestämmelser om värdeöverföringar i bolag, d.v.s. när ett bolag genomför en affärshändelse som medför att bolagets förmögenhet minskar och som inte har rent affärsmässig karaktär för bolaget. De tvingande förslagen i ägardirektiven om att sälja av delar av Apotekets verksamhet, såsom läkemedelsförsäljningen till sjukhusen, till konkurrenter för att nå politiska om konkurrens istället för affärsmässiga mål måste prövas mot denna bestämmelse. Bestämmelsen om värdeöverföring är visserligen dispositiv, d.v.s. den kan frångås om samligt aktieägare är överens om den. Och eftersom Apoteket AB är ett helägt statligt bolag borde det därför inte vara något problem. Men i budgetlag och regeringsform finns bestämmelser om hur regeringen får förvalta den statliga egendomen. Att, utan stöd av riksdagsbeslut, på bolagsstämma fatta den här typen av beslut känns mycket tveksamt. Frågan här är om regeringen verkligen tillgodosatt de krav på beslut som gör att riksdagens finansmakt enligt regeringsformens 9 kap. inte åsidosatts.

Hela styrningen av Apoteket AB präglas av den formlöshet som tidigare kritiserats av riksdagens konstitutionsutskott och den praxis som konstitutionsutskottet tidigare uttalat t ex i samband med granskningarna 2004 och 2005 kring formlös styrning och brist på dokumentation.

Vi vill därför att konstitutionsutskottet granskar regeringens styrning av Apoteket AB sedan tillkomsten av moderbolaget Apoteket Omstrukturering AB bland annat utifrån de exempel som tas upp i anmälan.

Ylva Johansson

Thomas Nihlén

Elina Linna

¹ ABL 7 kap 47 §